



*The First National Congress of Libraries and
Information Center in Medical Universities
Pathology & Treatment of Information Flow*

18-19 november 2014



تختییر همایش ملی کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی

دانشگاه های علوم پزشکی

آسیب شناسی و آسیب زدایی جریان اطلاعات

۲۸-۲۷ آبان ماه ۹۳

به نام خداوند جان و خرد



The First National Congress of Libraries and
Information Center in Medical Universities
Pathology & Treatment of Information Flow

18-19 november 2014



تختین همایش ملی کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی

دانشگاه های علوم پزشکی

آسیب شناسی و آسیب زدایی جریان اطلاعات

۲۸-۲۷ آبان ماه ۹۳

خریدهای بزرگ و کنسرسیونها مدلهای مالی تجربه شده کنسرسیون تامین منابع وزارت علوم

سید ابراهیم عمرانی

همایش MedLib

دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

آبان 1393



چند سوال

- مجموعه سازی امروز چیست؟
- چه عواملی بر درک ما از مجموعه اثر می گذارد؟
- جهان در حال گذاری که ما مجموعه های خود را در آن بنا می نهیم و مدیریت می کنیم؟
- چند چالش، چه خطر هایی در کمین ما نشسته اند؟
- ایده ها و راهبردهایی که بار چالشهای ما را سبک می کنند؟



تغییرات در روابط جهانی، سازمان مادر، روابط علمی

همه انواع کتابخانه ها در این مقوله درگیر شده اند، لیکن تاکید ما بر کتابخانه های دانشگاهی – پژوهشی است که بیشترین تغییر را دارند :

- جهانی شدن (... و نه جهانی سازی)
- تغییر روند در آموزش عالی،
(تجاری شدن علم – تجاری شدن آموزش عالی)
- گسترش وسیع آموزش عالی،
گسترش دسترسی به منابع،
- تغییر روند ارتباطات علمی،
- استفاده از فناوری در پژوهش،





بخشی از دگرگونیها، نتیجه تغییرات در نشر و روابط علمی است

- روندهای نشر
- کم بها شدن تک نگاشتها به ویژه در حوزه پژوهش
- پیاپی زندگی
- اشکال جدید ارتباطات علمی
- میزان استفاده، شاخصی برای نیاز سنجی
- محتوای غنی شده و اضافه شدن قابلیت‌های جدید





رفتارهای اطلاعاتی

تغییرات وسیع جهان پیرامون کاربر ، تغییرات وسیعی در کار ما ایجاد کرده است.

تعامل انسان و اطلاعات

تغییر عادت خواندن

تغییر تقاضا و افزایش تقاضا برای منابع الکترونیکی

نیاز کاربر به قابل ذخیره بودن اطلاعات با ابزارهای

ذخیره از راه دور

تاثیر ابزارهای همراه بر رفتارهای کاربران و تقاضاها



تغییر در ماده (شیء اطلاعاتی)

تغییرات در روابط علمی ، نشر علمی و رشد فناوری
تغییرات وسیعی در ماده اطلاعاتی به دنبال داشته است
رشد منابع دیجیتال در سالهای اخیر

کم شدن منابع چاپی و افزایش منابع الکترونیکی

منابع شبکه: منابع آشکار ، منابع پنهان ؛

منابع شبکه: منابع ثابت (کتاب، مجله، ویدئو، نوارهای صوتی) ؛

منابع شبکه: رسانه های جاری پخش **Streaming Media**





استفاده تاجران از فرصت

- ناشران تاجر هستند و دیگر هیچ
- بوی پول از مجلات علمی و دانشگاهها شنیده می شود
- سرمایه گذاریهای وسیع
- ادغامهای تجاری
- انحصار و تعیین قیمت انحصاری
- بسته های بزرگ Big Bundle
- شعارهای فرهنگی ناشران دروغی بیش نیست

**کتابداران باید قابلیت‌هایی تازه برای روبه روشن شدن
با شرایط جدید داشته باشند**



نیازهای تازه کتابداران

- کتابدار متخصص فناوری
 - کتابدار حقوقدان
 - کتابدار پژوهشگر (متخصص روابط علمی)
 - کتابدار بازارشناس (مدیر خرید)
 - کتابدار بازار یاب (مدیر فروش)
- و در عین حال مانند گذشته:
- کتابدار مخاطب شناس
 - کتابدار منبع شناس و ماخذ شناس





نگاهی به دورنمای جاری

- فرا کنترل ، رسانه های غنی، و فرهنگ مشارکتی
(تعریفی نوین از جهانی در آستانه جهانی شدن)
- رشد تلویحی در منابع در دسترس؛ سونامی اطلاعات مداوم
- نا مطمئن بودن از پشتیبانیهای (بودجه ای) کتابخانه ها
- نا مشخص بودن وضعیت بودجه ها در جهان و صد البته ایران
- فشار بر حفظ منابع فیزیکی برای مقاصد آموزشی و مطالعه در اهداف و سیاستها
- اشکال جدید و غیر سنتی دانش، مثل تاریخ شفاهی، فایل های قابل پخش دیداری و شنیداری (Streaming Audio & video)، پایگاه های پژوهشی، بلاگها، توییتها ، و بسیاری اشکال دیگر



نگاهی به دورنمای جاری (ادامه)

- اشکال دیجیتال تبدیل به شکل غالب شده اند
- خریدهای مجلات الکترونیکی خیلی اهمیت پیدا کرده اند، و قسمت عمده بودجه را می بلعند
- چالشهای گردآوری تقاضا و عرضه برای منابع اطلاعاتی پیوسته (Online) (خط مشی مجموعه سازی)
- چالش انطباق با شکلی جدید از ارتباطات علمی دانشمندان و رفتارهای اطلاع یابی آنها
- چرخش ارزیابیهای پژوهشی به سمت ضریب تاثیر نویسندگان، مجلات و مقالات



چالش مهم : مخاطره بودجه 1

- چند نمونه :
- عمیق شدن پژوهشهای بین رشته ای
- خریدهای بسته ای
- تعادل بین پیاپیها و تک نگاشتها
- تعهدات کنسرسیومی
- مدلهای قیمت گذاری پیچیده
- منابعی که به هیچوجه در بودجه ما محاسبه نشده اند





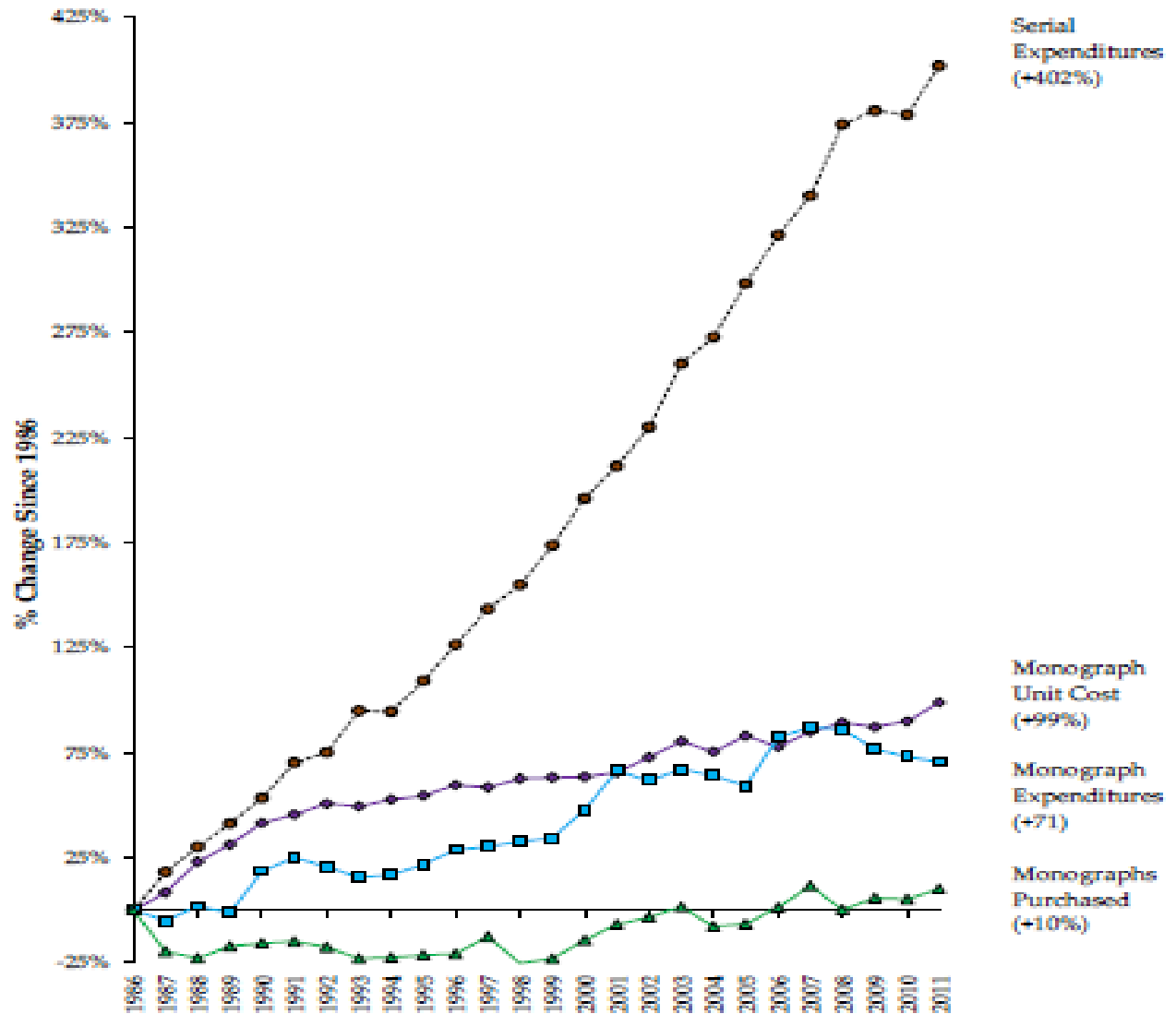
چالش مهم : مخاطره بودجه 2 مدلهای چندگانه نشر و توزیع

- انتشار و توزیع بصورت یک بسته بزرگ
- مجموعه های موضوعی ناشران بزرگ (ترفندی
تجاری در برابر معترضان خریدهای بزرگ)
- مجموعه های گردآوران (Aggregators)
- مجموعه های افزایشی





Monograph & Serial Costs in ARL Libraries, 1986-2011



Source: ARL Statistics 2010-2011, Association of Research Libraries, Washington, DC



تامین منابع الکترونیکی در عمل

- بودجه
- مدل‌های قیمت گذاری
- خریدهای بزرگ
- اجازه نامه
- کنسرسیوم‌های خرید
- ارزیابی عملکرد ناشران و توزیع کنندگان
- ارزیابی مصرف و تصمیم برای ادامه یا انصراف





کپی رایت و مدیریت حقوق دیجیتال ابزار ناشران برای انحصار قیمت و انحصار دسترسی

مدیریت حقوق دیجیتال (DRM) دسته ای از فناوریهایی هستند که تولید کنندگان سخت افزار، ناشران، صاحبان حق مولف، و افراد برای کنترل و اعمال محدودیت بر محتوای دیجیتال یا سیستمها، بعد از فروش بکار می برند

- DRM در برابر Creative Common
- DRM ابزارهای حقوقی ناشران و تولید کنندگان
- Creative Common ابزار حقوقی دسترسی آزاد
- مدیریت حقوق دیجیتال یا مدیریت محدودیت دیجیتال؟

<http://creativecommons.org/tag/drm/page/2>





قیمت گذاری و مدل‌های آن

- بر مبنای بزرگی و کوچکی موسسات خریدار
- بر مبنای میزان استفاده
- بر مبنای خریدهای گذشته (چاپی)
- سهم مساوی برای هر موسسه فارغ از ابعاد و مصرف
- ترفندهای خاص





کنترل قیمت‌ها توسط کتابداران

- آیا قیمت خرید محصول به صورت منفرد با قیمت کنسرسیومی تفاوت دارد؟
- آیا مدل قیمت گذاری مشخص و شفاف است؟
- اگر از طریق کارگزار می خرید، قیمت مطابق با قیمت رسمی اعلام شده در سایت ناشر **List price** است و با قیمتی که در توافقنامه ناشر آمده است یکسان است؟
- آیا هزینه های اضافه اعلام شده؟ بابت چه خدمتی است؟ آیا خدمات از نظر شما لازم است؟ ارزش این خدمات با قیمت داده شده تناسب دارد؟
- آیا دوره آزمایشی **trial** رایگان پیش بینی شده است؟ یا برای آموزش و دوره آزمایشی قیمت جداگانه منظور کرده اند





خریدهای بزرگ Big Deal

خرید بزرگ خرید یکپارچه و برخط مجلاتی است که یک ناشر با یک قیمت ، و بصورت بسته ای با اندازه ای مشخص پیشنهاد می دهد. در خرید بزرگ کتابخانه ها توافق می کنند که دسترسی الکترونیکی به همه مجلات یک ناشر بزرگ تجاری را بر اساس یک قیمت پایه خریداری کنند

Frazier, Kenneth. The Librarians' Dilemma Contemplating the Costs of the "Big Deal". D-Lib Magazine. March 2001, Volume 7 Number 3

*The First National Congress of Libraries and
Information Center in Medical Universities
Pathology & Treatment of Information Flow*

18-19 november 2014



نخستین همایش ملی کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی

دانشگاه های علوم پزشکی

آسیب شناسی و آسیب زدایی جریان اطلاعات

۲۸-۲۷ آبان ماه ۹۳



خریدهای بزرگ (2)

خرید بزرگ عبارت است از گردآوری ، یکپارچه سازی و بسته درست کردن از مجلات برخط، که معمولاً کل مجموعه مجلات یک ناشر تجاری بزرگ است، که مجوز استفاده آن به کتابخانه ها برای یک دوره ثابت و با قیمتی که از طریق مذاکرات استاندارد شده واگذار می شود

Clearly, Colleen E (2009) Why the big deal continue to persist.

Th Serial Librarian, 57 (4) pp. 364 - 379

*The First National Congress of Libraries and
Information Center in Medical Universities
Pathology & Treatment of Information Flow*

18-19 november 2014



نخستین همایش ملی کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی

دانشگاه های علوم پزشکی

آسیب شناسی و آسیب زدایی جریان اطلاعات

۲۸-۲۷ آبان ماه ۹۳



مزیت‌های خرید‌های بزرگ

- صرفه‌جویی‌های مالی
- گسترش مجموعه کتابخانه
- افزودن منابع جدید
- دسترسی به منابع کتابخانه‌های مختلف
- دسترسی‌های اضافی به منابع ناشران
- پرداخت کمتر به ازای عناوین بیشتر



مشکلات خریدهای بزرگ (1)

- مجموعه باید بر اساس نیاز کاربران تعریف شود ، حال آنکه در خریدهای بزرگ امکان انتخاب از بین می رود (همه یا هیچ)
- امکان سنجش و ارزیابی از بین می رود
- بسیاری از خریدها هرگز مصرف ندارند
- به شدت به ضرر علوم انسانی می شود
- بسیاری از مجلات بسیار خوب و اصلیتان را در دراز مدت از دست خواهید داد
- همه راهکارها و راهبردهای مجموعه سازی را زیر سوال می برد
- مدیریت مجموعه سازی را از کتابخانه ها و دانشگاهها گرفته، به



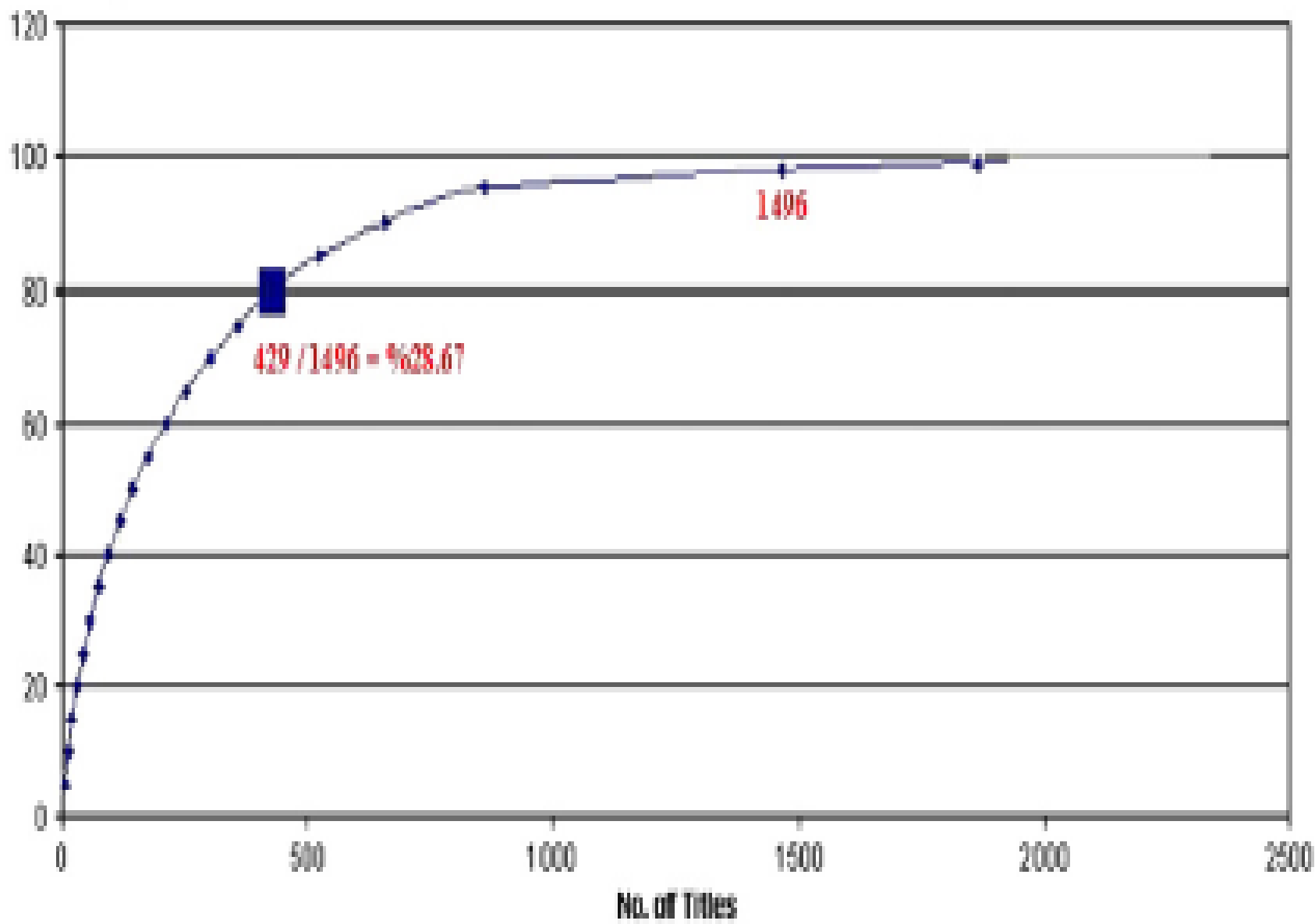


مشکلات خریدهای بزرگ (2)

- مجموعه بی جهت بزرگ و آیکی می شود
- مجلات همه پول کتابخانه ها را می خورد و توازن مجموعه به هم می خورد
- موقعیت برای فریبکاری ناشران مهیاست: یک دنیا مجله با پول فقط چند مجله
- ناشر فرمان می دهد
- قیمتها به چشم به همزدنی تبدیل به صخره ای عظیم و غیر قابل عبور می شوند



Percent of usage





مذاکره و چانه زنی

شناخت ناشران و کارگزاران
مذاکرات کنسرسیومی، بهترین نوع مذاکرات
قیمت برای همه اعضا یکسان نیست
اجازه نامه ناشر وحی منزل نیست و قابل تغییر است
فقط یک بار بپردازید و هزینه های جانبی را بر عهده نگیرید
بیشتر از آنکه شما به محصول آنها احتیاج داشته باشید، آنها
به پول شما نیاز دارند





اجازه نامه ها

Lisence Agreements

قراردادها یا اجازه نامه ها در واقع علاوه بر شرایط کالا و خدمات و بهای آن را برای خریدار روشن می کند، جایگزینی برای قرارداد حق مولف هم هست. رئوس کلی در قراردادها کلیات و تعاریف

محتوایی که برای آن اجازه نامه صادر می شود

تعهدات صادر کننده مجوز اشتراک (شامل مسائل فنی، گزارشگیری از میزان تراکنش، آموزش کتابداران و کاربران)

تعهدات مشترک مجوز

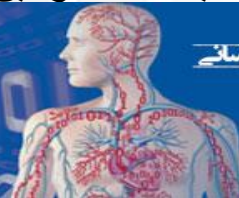
قیمتها و شرایط پرداخت

دوره زمانی مجوز اشتراک (شامل تجدید اشتراک)

ضمانتها و غرامتها و وقایع خارج از اختیار

مسائل حقوقی و حکمیت (ایمنی، حریم شخصی کاربران، امکان فسخ، ...)

بیوستها: لیست مجلات، لیست مشترکین و طرف تماس مالی، طرف تماس فنی،





راه‌های کتابداران چیست؟

- اشتراک منابع
- دسترسی آزاد
- کنفرانس‌ها

*The First National Congress of Libraries and
Information Center in Medical Universities
Pathology & Treatment of Information Flow*

18-19 november 2014



نخستین همایش ملی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی

دانشگاه های علوم پزشکی

آسیب شناسی و آسیب زدایی جریان اطلاعات

۲۸-۲۷ آبان ماه ۹۳



کنسرسیومهای تامین منابع

- کنسرسیومها گروهی از کتابخانه هستند که برای منافع مشترکشان با یکدیگر همکاری می کنند

Alberico, Ralph, Academic library Consortia in transition. New Direction for Higher Education . Special Issue Leveraging Resources Through Partnerships. (Winter 2002) Issue 134. pages 63–72, Winter 2002. (Wiley Inc).

- کنسرسیوم کتابخانه ای مجموعه ای است از کتابخانه ها برای همکاری در سطح محلی، منطقه ای یا ملی برای هماهنگی اثربخش و نظام مند برای تامین منابع کتابخانه های آموزشگاهی، عمومی، دانشگاهی، تخصصی و مراکز اطلاع رسانی برای ارتقاء خدمات به کاربران کتابخانه ها".
(کمیسیون ارتباطات فدرال 2007).

Code of Federal Regulations. V.47. Part 40 -69.. Telecommunication. P. 131 (US Federal Communications Commission), Definitions. Revised Oct, 1st 2007





تعریفی ساده تر (برای ایران)

کنار هم قرار گرفتن کتابخانه ها
به منظور فعالیتهای که به تنهایی قادر
به انجام آن نیستند

*The First National Congress of Libraries and
Information Center in Medical Universities
Pathology & Treatment of Information Flow*

18-19 november 2014



نخستین همایش ملی کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی

دانشگاه های علوم پزشکی

آسیب شناسی و آسیب زدایی جریان اطلاعات

۲۸-۲۷ آبان ماه ۹۳



مزایای کنسرسیومها

- کاهش هزینه خریدهای منابع (در حال حاضر منابع الکترونیکی)
- توانایی چانه زنی برای شرایط و امکانات مناسب برای همه اعضا
- توسعه خدمات و گسترش منابع در دسترس
- به اشتراک گذاری نیروی انسانی خبره و قوی برای هدایت مجموعه کتابخانه ها
- بالا رفتن قدرت مذاکره در هر دو سوی فروشندگان و سیاستگذاران و تاثیر بر سیاستهای هر دو سو
- بالا رفتن میزان هزینه – فایده خریدها در محاسبه خدماتی که به کاربران عرضه می شود

<http://www.eifl.net/benefits-consortium>





دیگر تواناییها و خدمات کنسرسیومها

- آموزش روشهای شناسایی، ارزشیابی، انتخاب، و مدیریت مذاکره و تبادل تجربه اعضا و خبرگان
- مطالعات حقوقی و مدیریت روشهای قانونی که مغایرتی با قوانین ملی و بین المللی در استفاده از منابع نداشته باشند
- تسلط بر قوانین مالی، حسابداری و حسابرسی با قوانین کشور خود و قوانین بین المللی
- شناسایی، و گردآوری منابع مالی از اعضا و کمکهای دولتی و حامیان خصوصی
- بررسی و ارزشیابی روشهای هر سال یا دوره برای استفاده از مدلهای جدید قیمت و مدلهای قراردادهای کنسرسیومی





مشکلات استفاده از این مزایا در ایران

- مدیریتهای کوتاه مدت
- مدیریتهای غیر متخصص
- سیاستهای کلان دولت بدون توجه به مشکلاتی که برای زیرمجموعه ها ایجاد می شود
- مشکلات ارزی
- تحریمها مساله ای همیشگی نیست
- زیاده خواهیهای کارگزاران داخلی (انقطاع)

نتیجه : بی اعتمادی اعضا

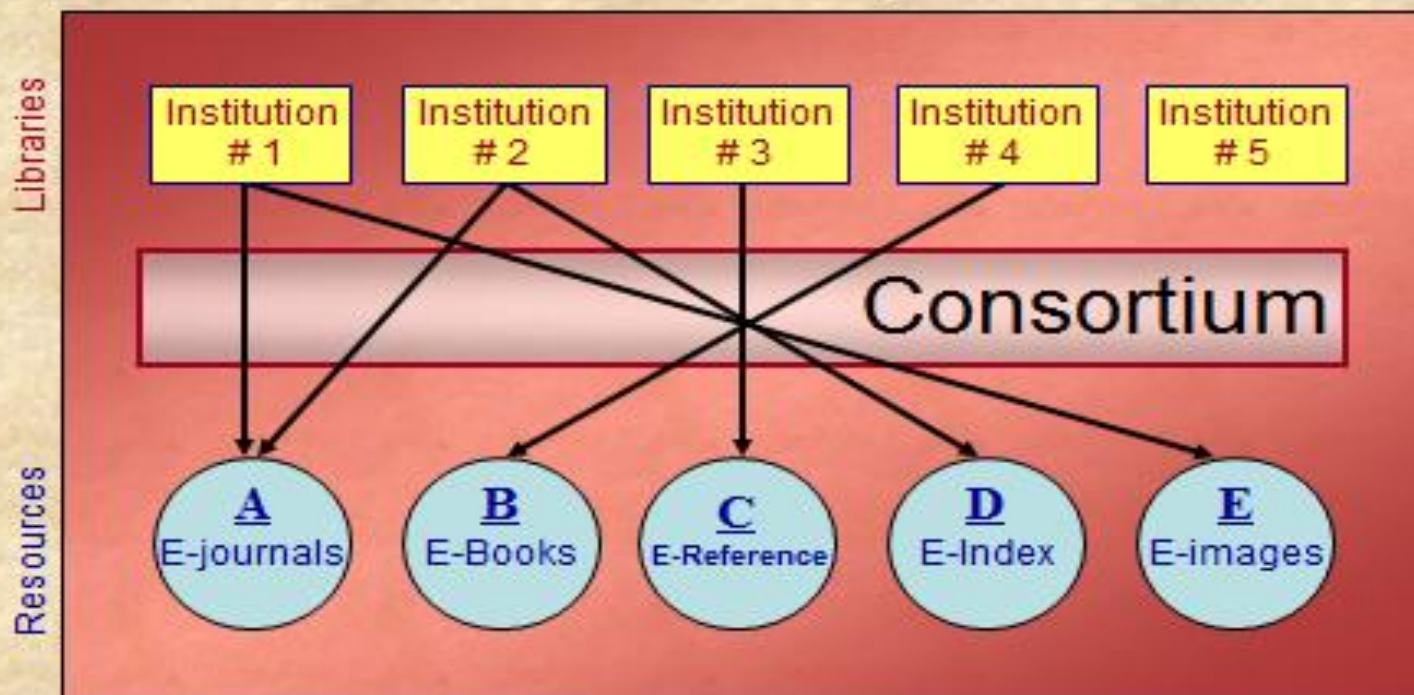




مدلهای کنسرسیومی: توزیع شده

Purchasing Model 1: Buying Club Model

each institution funds e-resources independently, but purchases through the consortium



Examples: NELINET, JISC (post-NESLI)

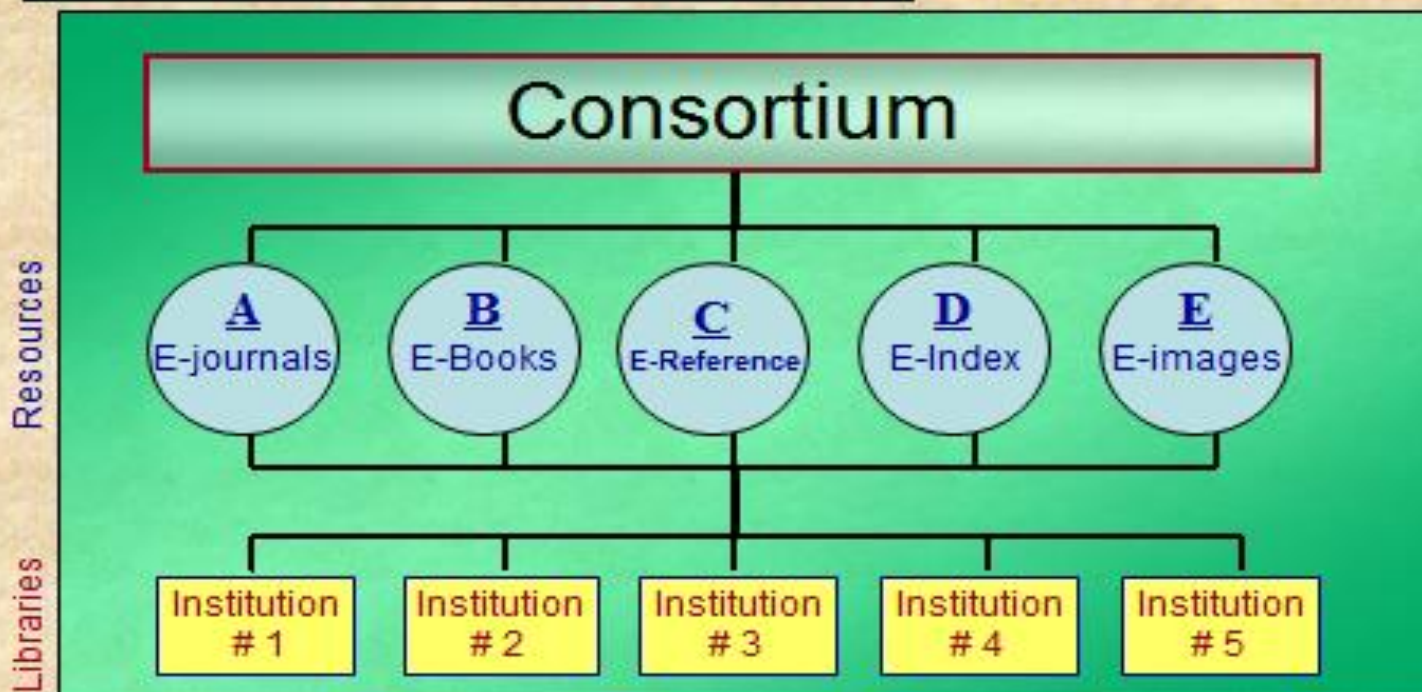




مدلهای کنسرسیومی: متمرکز

Purchasing Model 2: Central Funding Model

Central government funds (some) e-resources, with collective purchase done through the consortium



Examples: OhioLINK "state funds", Canadian Site Licensing Project

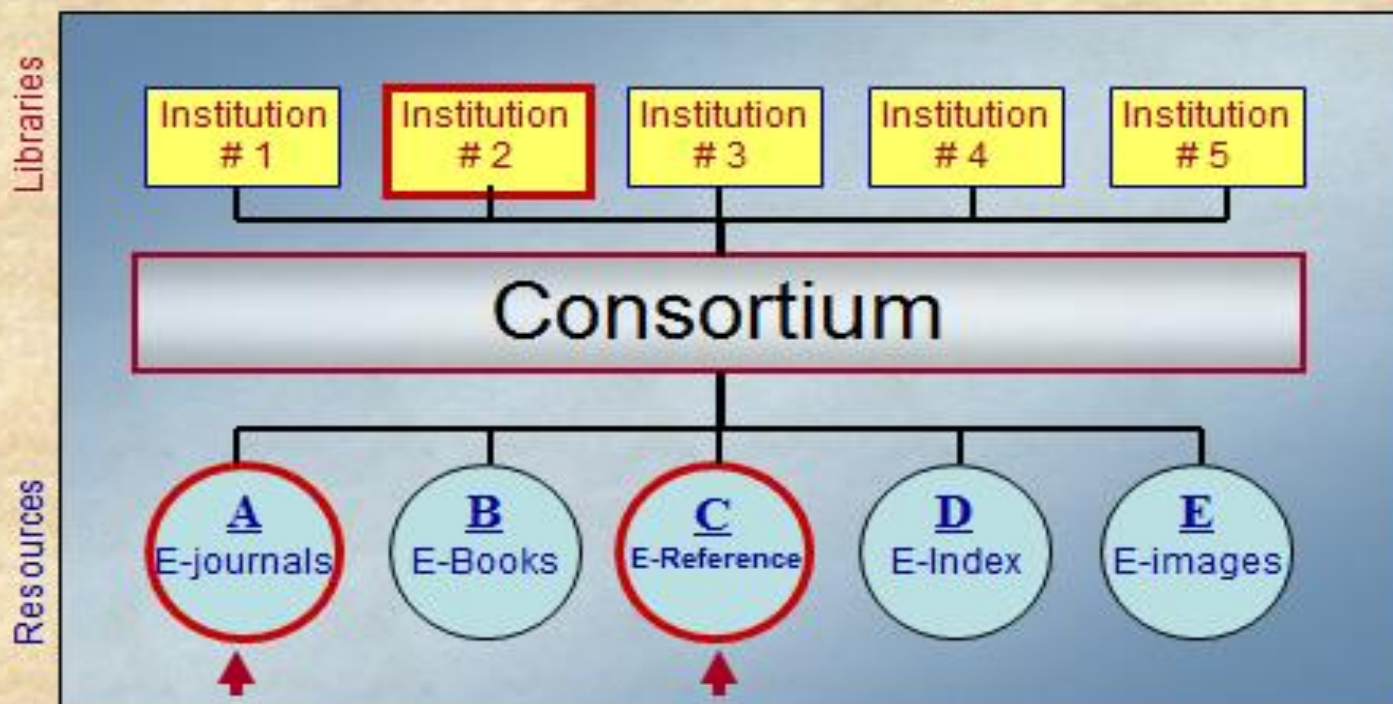




مدلهای کنسرسیومی: نیمه متمرکز

Purchasing Model 3: “Coordinated Purchasing”

Some central funding,
matched by local
institutions to fund
total cost



Examples: OhioLINK “war chest” funds





مدل‌های مالی خریدهای جمعی (کنسرسیومی) در دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

*The First National Congress of Libraries and
Information Center in Medical Universities
Pathology & Treatment of Information Flow*

18-19 november 2014



نخستین همایش ملی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی

دانشگاه‌های علوم پزشکی

آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی جریان اطلاعات

۲۸-۲۷ آبان ماه ۹۳



خریدهای پراکنده و غیر جمعی

وجود شرکتها در کشور و خرید مستقیم
دانشگاهها و پژوهشگاهها از آنها بدون
اطلاع از خریدهای دیگران و نیز قیمت‌های
دیگران

(دهه 1350 تا سالهای پایانی دهه 1360)





مدل توزیع شده باشگاه خرید

مذاکرات مستقیم - پرداختها جداگانه

- منابع چاپی + پایگاهها و نمایه نامه ها و
چکیده نامه ها روی فلاپی و سی دی

(1368 - 1378)

- شروع خرید منابع الکترونیکی دو سال

(1999 و 2000)





مدل نیمه متمرکز

استفاده ضعیف از کمک محدود متمرکز

دوره محدود سه ساله از 1380 تا 1382

(قراردادهای 2001 تا 2003)

- سال اول ترمیم بودجه دانشگاهها
- سالهای دوم و سوم یک خرید متمرکز انجام می شود،
و بودجه سایر خریدها بر عهده متقاضی
(دانشگاهها و پژوهشگاهها خود می پردازند)





مدل کنسرسیوم باز (کنسرسیومهای کارگزاران)

کارگزاران در این شکل از صحبت ناشران با دانشگاهها و کنسرسیوم
ممانعت می کنند . (از 1999 و هنوز ادامه دارد)

- مزایا: همه چیز در داخل کشور حل می شود جز پرداختها که بایستی
ارزی باشد که در برخی مواقع آن را هم خود انجام می دهند
- معایب:
- رقمها بیش از رقم واقعی بود و تقلب کارگزاران عیان بود
- فساد در هر دو جهت کارگزار و دانشگاه محتمل شده بود
- در سوابق ناشر نامی از دانشگاه نبود و حق مالکیت مشکل پیدا می کرد





مدل مستقل از دولت و در قالب سمن

- تاسیس شرکت و انتقال امور اداری و مالی از وزارت به سازمانی مردم نهاد زیر نظارت عالییه وزارت الف - نوشتن اساسنامه و تقاضای موسسه غیر دولتی برای خریدهای خارجی دانشگاهها از وزارت کشور 1383 و مخالفت کمیسیون ماده 10 در وزارت کشور
- ب- ایجاد موسسه ای غیر دولتی با اعضای دولتی ثبت شرکت در 1386 و مسکوت گذاشتن آن





مدل های توزیع شده با مدیریت متمرکز (1384-1393)

سال 1386 شروع بکار رسمی شورا

- شورای سیاستگزاری تامین منابع علمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (به ریاست معاون پژوهشی وزیر) حساب واحد – مذاکرات متمرکز
- الف- مدل توزیع شده: مدل پرداخت با مدیریت کردن عمومی حساب شورا (از ابتدا تا 1389)
- ب- مدل توزیع شده: تغییر مدل و استفاده از سامانه سما (از سال 1390 به بعد) : ولی هر پولی از هر دانشگاهی بابت هر پایگاهی برای همان دانشگاه و بابت همان پایگاه



نوسانات ارزی و نه تحریم



- نوسان ارز مشکل اصلی ما
- تاثیر تحریم کلی کشور و نه تحریم علمی
- تحریم علمی محدود
- کمبود پول در دانشگاهها
- اشتباهات ناشران و قطع دسترسیها
- ورود قفل شکسته ها به بازار





تغییر آئین نامه شورا 1393

- آئین نامه شورا و مسایل جدید
- کوچک کردن ابعاد کنسرسیوم
- تعهدات جدید برای دانشگاهها
- تلاش برای تغییرات در قراردادهای ناشران
- کمک وزارت برای ترمیم نقاط ضعف کار جمعی





مزایای کنسرسیوم در دانشگاه‌های وزارت علوم

- تخفیف ناشر
- چند برابر شدن دسترس‌یها
- امکان ایجاد کتابخانه های دیجیتال
- بالا رفتن امکانات خدمات اشاعه اطلاعات
- هزینه های آموزش کاربران
- اشتراک منابع
- قدرت تصمیم گیری و قدرت چانه زنی
- تخصصی تر شدن کادرهای دانشگاهها و پژوهشگاهها در کارهای کنسرسیومی و کمتر فریب خوردن از کارگزاران
- مسایل، حقه قه





مشکلات کنسرسیوم در دانشگاه‌های وزارت علوم

- وابستگی دانشگاه‌ها بر اساس LA
- زیاده روی کارگزاران قطع دسترسیها
- محاسبه مجدد قیمت‌ها با کم شدن تعدادی از اعضا
- بی اعتمادی اعضا در اثر هر فشار بیرونی و دامن زدن کارگزاران و ناشران
- حق مولف و حقوق مالکیت معنوی هنوز به نفع ما نیست
- نبود کتابداران آموزش دیده به ویژه در ابتدای کار
- مشکلات پرداختها در دانشگاه‌های مختلف و تفاوت‌های آنها
- تراحم دانشگاه‌ها (خوش حسابها و بد حسابها)





سوال ؟

*The First National Congress of Libraries and
Information Center in Medical Universities
Pathology & Treatment of Information Flow*

18-19 november 2014



نخستین ہمایش ملے کتابخانہ ها و مراکز اطلاع رسانی

دانشگاه های علوم پزشکی

آسیب شناسی و آسیب زدایی جریان اطلاعات

۲۸-۲۷ آبان ماه ۹۳